Clișeul lingvistic și evenimentul media transformativ: izotopii generatoare de automatisme jurnalistice în contextul Brexit. Repere teoretice (I)

Armanda STROIA*

Keywords: *linguistic cliché*; *transformative media event*; *Brexit*; *lexico-semantic isotopy*; *media discourse*

1. Considerații preliminare

1.1. „Lectura" evenimentelor media prin filtrul clișeelor lingvistice dominante

Prin diferitele sale niveluri de semnificație, prin dimensiunea sociolingvistică și valoarea referențială aparent scăzută, afectată de „stigmatul banalității" (Amossy, Rosen 1982: 128), dar și prin multitudinea de funcții pe care le poate (re)activa în discurs, clișeul lingvistic, subsumat fenomenului stereotipiei, continuă să suscite interesul științific.

Un element de consens în metadiscursul asupra clișeului îl constituie reliefarea unui aspect semantic esențial: sublinierea ideii că sensul referențial este dimensiunea, trăsătura cea mai ștearsă a clișeului[1]. În ciuda entropiei referențiale imputată automatismelor lingvistice, utilizarea acestor structuri prefabricate în discursul mediatic reflectă, la o examinare mai atentă, sub aspect conceptual și funcțional, pe lângă „tendința spre brevilocvență, ca modalitate de manifestare a comodității și a minimului efort" (Felecan 2009a: 267), și mutațiile/convulsiile sociopolitice dominante. În mod concret, în cazul unor momente de tensiune – fie de natură economică, ideologic-religioasă sau politică la nivel (inter)național – clișeele crizei, catastrofalului sau ale terorismului domină discursul mediatic. Prin urmare, acestea pot fi percepute drept „cuvinte-martor" (fr. *mot-témoin*), în accepția lui Guilbert (1975: 87–88), sau am putea spune că joacă rolul de *cuvinte-oglindă ale realității evenimențiale*, nu în sensul în care ar încapsula, *in nuce*, o diagnoză

* Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, Centrul Universitar Nord Baia Mare, România (armanda_ramona@yahoo.com).

[1] Cu alte cuvinte, analiștii fenomenului acuză în mod constant „absența conținutului referențial, care este mai degrabă rezultatul unei ocurențe mașinale, decât fructul unei reflecții motivate" (Nina 1998: 66). Pentru a înțelege mai bine, autoarea citată ilustrează această particularitate semantică cu exemple de vid referențial în structurile clișeizate din mesajele funerare (în acest sens, vezi și Felecan 2009b), unde se exploatează „un semnificant al cărui referent ar putea fi complet diferit, vid sau neutru" (Nina 1998: 66).

BDD-A31867 © 2021 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:22:20 UTC)

sociopolitică, ci, mai degrabă, pentru că reflectă o *forma mentis* tipică societății marcate de efervescența globalizării și de consumul exponențial de informație.

1.2. Observații metodologice

Interesul nostru pentru o „radiografie" a clișeelor lingvistice generate de un fenomen mediatic cu impact global precum Brexit a fost alimentat de necesitatea de a înțelege și surprinde într-un context cât mai relevant comportamentul pragmalingvistic al prefabricatelor verbale. Astfel, pentru a contura o perspectivă de ansamblu, analiza noastră propune o abordare bazată pe un model de cercetare bidimensional, axat pe corelarea datelor obținute din unghiuri diferite, atât în funcție de *microparametri lingvistici* (valențe semantice, stilistice, tipare lexicale și morfosintactice), cât și de *variabile macrocontextuale* (aspecte pragmatice, psiholingvistice, perspective derivate din sociologia comunicării media, analiza critică a discursului etc.) ale automatismelor jurnalistice formatate pe macrostructuri specifice. Concret, vom semnala și comenta o serie de izotopii lexico-semantice care aglutinează clișeele dominante identificate. Primul pas metodologic al cercetării a fost stabilirea modului de constituire a corpusului nostru. Am decis să obținem informațiile cu ajutorul unui motor de căutare specializat pentru indexarea rezultatelor din domeniul știrilor și revista presei (*ZiareLive.ro,* cu date completate prin *Google Știri*, versiunea oficială locală a *Google News*, respectiv *Yahoo News*). Prin urmare, am pornit de la un corpus de 10.072 de articole[2] generate prin tastarea cuvântului-cheie Brexit. Dintre acestea, în urma unei investigații preliminare, am selectat în vederea unei analize detaliate 506 articole relevante pentru a examina particularitățile lingvistice ale clișeelor frecvent exploatate în relatările pe această temă. Precizăm, de asemenea, că am segmentat secvența temporală avută în vedere în două etape, în funcție de evenimentele care au jalonat derularea procesului Brexit: etapa Referendumului (23 iunie 2016 – 29 martie 2017) – desigur, cu o focalizare intensă asupra momentului „istoric" (23 iunie), respectiv etapa ulterioară datei de 29 martie 2017, marcată de activarea articolului 50 din Tratatul de la Lisabona, care reglementează procedurile aplicabile în cazul părăsirii Uniunii Europene.

1.3. Evenimentul media. Repere teoretice

Orice discuție sau incursiune în bibliografia de specialitate aferentă *evenimentului media* trebuie să se raporteze la modelul teoretic promovat de Elihu Katz și Daniel Dayan (1992) în *Media events: The Live Broadcasting of History,* model care a consacrat „o școală de gândire, un vocabular conceptual, un câmp teoretic și o anumită viziune, un anume mod de a decupa și interpreta fenomenele media" (Coman 2011: 17). Definiția originală propusă conceptului de *eveniment media* se bazează, de fapt, pe o teorie social-funcțională care îi atribuie o funcție similară ritualului folosit de societăți în scopul mobilizării sociale, a solidarității și, desigur, în virtutea faptului că marchează momente semnificative din viața unei națiuni. De altfel, demersul teoretic al celor doi autori este jalonat de ideea opoziției dintre discursul mediatic axat pe știrile de rutină, obișnuite și cel care exploatează

[2] Precizăm că motorul de căutare limitează accesul la primele 10.000 de articole.

BDD-A31867 © 2021 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:22:20 UTC)

situațiile neobișnuite, opoziție care, în subsidiar, traduce, de fapt, celebra dialectică dintre *sacru* și *profan* promovată de Émile Durkheim.

În accepțiunea originală, evenimentele media funcționează în mass-media pe principiul sărbătorii prin faptul că întrerup rutina[3], fluxul difuzării și al vieții, marchează o suspendare temporală similară cu cea a sărbătorii în contextul muncii de zi cu zi. În acest cadru, Dayan și Katz au definit evenimentele media, metaforic, ca „marile sărbători ale comunicării în masă" sau, într-o descriere mai precisă, ca un „gen" de comunicare media care se conturează la intersecția a trei dimensiuni vectoriale: sintactic, semantic și pragmatic (Dayan, Katz 1992: 9–14). Concret, *la nivel sintactic*, evenimentele media sunt individualizate ca „întreruperi ale rutinei", ale fluxului cotidian al vieții[4] și se disting, în consecință, prin transmiterea în direct dintr-un spațiu îndepărtat, prin caracterul preplanificat, respectiv, prin strategia de a monopoliza comunicarea mediatică; *la nivel semantic*, evenimentele media sunt percepute ca fiind „istorice", ocazii marcate de ceremonial și de reconciliere; *la nivel pragmatic*, evenimentele media reușesc să subjuge, să capteze energiile afective, mobilizând audiențe impresionante, care preferă vizionarea într-un cadru festiv. În viziunea autorilor citați, aceste trăsături constituie profilul distinctiv al evenimentelor mediatice[5] în momentul în care sunt conjugate în același format.

Într-o lucrare de referință, Lars Lundgren și Christine Evans demonstrează cum producerea și transmiterea unor asemenea evenimente transnaționale, sub „ambalajul" evenimentelor mediatice, constituie, de fapt, o strategie de consolidare a puterii media, de instituire a pretențiilor hegemonice (Lundgren, Evans 2017). Este important de subliniat multiplele mutații generate de acest tip de evenimente, atât în plan instituțional, cât și în discursul jurnalistic, derivate în special din „procesul de contopire afectivă a actorilor – eroii evenimentului, jurnaliștii și spectatorii – cu evenimentele respective" (Coman 2011: 19). În plus, cu predilecție televiziunea „promovează o estetică a compensației" printr-o spectacularizare și ceremonializare accentuată pentru a oferi publicului „un echivalent funcțional al experienței festive" (Dayan, Katz 1992: 78).

Un punct de referință în evoluția conceptului de *eveniment media* este marcat de analiza comparativă între vizionarea festivă și cea a evenimentelor traumatizante, ceea ce determină o revizuire a modului consacrat de abordare. Astfel, într-un studiu publicat inițial în „International Journal of Communication" (Katz, Liebes 2007: 157–166), autorii citați pledează în cercetarea lor pentru inserția în această categorie și a evenimentelor care nu sunt percepute prin prisma funcțiilor integratoare, așa-numitele *disaster marathons* (vezi Liebes 1998). Pe fondul intensificării evenimentelor perturbatoare cum ar fi dezastrele naturale, atentatele teroriste și

[3] „They are interruptions of routine, they intervene in the normal flow of broadcasting and of our lives. Like the holidays, that halt everyday routines, television events propose exceptional things to think about, to witness and to do" (Dayan, Katz 1992: 5).

[4] „A ceremony interrupts the flow of daily life (syntactics); it deals reverently with sacred matters (semantics); and it involves the response (pragmatics) of a commited audience" (Dayan și Katz 1992: 14).

[5] Prototipul evenimentelor mediatice poate fi datat în perioada anilor '60, pe fondul emergenței televiziunii ca mediu global, fiind generat de întoarcerea lui Gagarin în Moscova după zborul istoric în spațiu din 1961.

BDD-A31867 © 2021 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:22:20 UTC)

războaiele, teoreticienii citați susțin că atenția este din ce în ce mai frecvent deviată dinspre evenimentele ceremoniale, festive înspre noile tipuri de evenimente care subjugă energiile afective ale receptorilor, aspect facilitat de ubicuitatea tehnologiei portabile, ce oferă acces rapid la întreruperea programului cotidian în regim de *breaking news*.

Dacă ne raportăm la tipologia claselor de evenimente media propusă de Dayan și Katz (1992), Brexit poate fi încadrat, cu siguranță, în tiparul *evenimentelor transformative* ("transformative event")[6].

2. Brexit – contextualizare și aspecte conceptuale

Considerăm că se impune o succintă plasare în context a fenomenului Brexit, pentru ca, ulterior, să putem clarifica posibilele legături semantice cu anumite automatisme verbale, generate de discursul mediatic. În acest sens, este important de conturat cadrul socioistoric responsabil pentru declanșarea controversatului fenomen.

Există un număr semnificativ de cercetări care au ca obiect reprezentarea mediatică a evenimentului Brexit înainte de referendum (Glencross 2016; Seaton 2016) și mai puține studii care să reflecte situația ulterioară referendumului. Semnalăm, în acest sens, investigația comparativă (Ballmann 2017) efectuată pe un corpus de știri transnaționale preluate de pe canalele *Deutsche Welle* (Germania), *France 24* (Franța) și *Al Jazeera English* (Qatar). Bhambra (2017) pornește de la ideea răspândită printre analiștii fenomenului conform căreia votul favorabil Brexitului a fost argumentat ca reacție a clasei muncitoare împotriva curentului globalizării.

Cercetări relativ recente (Virdee, McGreever 2018) oferă o perspectivă a crizei politice și financiare premergătoare procesului Brexit și o explicație care derivă dintr-o analiză contextuală prin „filtrul" problemei rasismului, perceput ca unul dintre factorii declanșatori determinanți. De asemenea, autorii citați explică succesul campaniei *Leave*, pe baza conjugării a două viziuni contradictorii, dar puternic interconectate: pe de o parte, dorința, cu reminiscențe imperiale, a restaurării prestigiului Marii Britanii în lume, statut „erodat" după îndelungata „coroziune" cauzată de pierderea puterii în fața vechilor colonii, pe de altă parte, reactivarea discursului narativ al insularității, al retragerii dintr-o lume afectată de globalizare, care nu mai reflectă valorile britanice.

Indexat lexicografic, termenul Brexit desemnează ieșirea Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord din Uniunea Europeană și procesul politic asociat cu această decizie care a fost adoptată printr-un referendum în data de 23 iunie (vezi *dexonline*). Din punctul de vedere al structurii lexicale, Brexit reprezintă un cuvânt-valiză compus din două lexeme: *Britain* + *exit* ('ieșire'). Devine interesant de urmărit productivitatea lexicală generată pe fondul incertitudinii cu privire la viitorul UE, după modelul Brexit: „Frexit, Italexit, Swexit, Scoxit" etc. (vezi Morozova 2017: 253): „După *Grexit* și Brexit, cine urmează? *Departugal*, *Italeave* sau *Byelgium*?" (http://www.zf.ro, 24 iunie 2016).

[6] „Ceremoniile mass-media transformative se referă la un conflict latent, realizând în interiorul lor o reorganizare a spațiului și a timpului (adică a istoriei și geografiei), ceea ce le permite să facă acceptabile soluții (politice) până atunci inacceptabile" (Dayan, Katz 1992: 160).

BDD-A31867 © 2021 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:22:20 UTC)

Axat pe metafora ieșirii, termenul traduce în subsidiar ideea că Marea Britanie poate părăsi Uniunea Europeană simplu, evocând, la nivel mental, imaginea simbolică a părăsirii unei clădiri trecând printr-o ușă (foarte des conceptualizată la nivel iconic în discursul *online*).

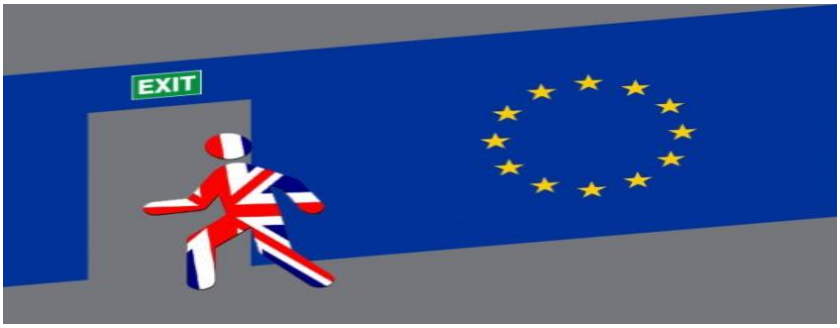

Fig. 1. Sursă: https://medium.com.

Fig. 2. Sursă: https://www.ftadviser.com.

O definiție controversată care s-a impus în discursul media a fost lansată prin formularea tautologică celebră prin care Theresa May și-a început campania de a deveni prim-ministru: „Brexit înseamnă Brexit” („Brexit means Brexit”). Surprinzător este că această definiție tautologică a contribuit la câștigarea adeziunii deputaților conservatori în anul 2016. Explicația poate fi dedusă printr-o analiză la nivel pragmasemantic a acestui clișeu golit de conținut, ce permite o resemantizare în funcție de interesele interpretanților și relevă astfel „maleabilitatea conceptului” (Adler-Nissen *et al* 2017: 573).

Observarea unor aspecte de ordin semantic ne-a condus la următoarea întrebare: Se poate vorbi despre o tendință de clișeizare a semnificatului în cazul termenului «Brexit»?

Putem admite această ipoteză dacă luăm în considerare o strategie recentă a jurnaliștilor de a extinde nucleul semic (‘ieșire’), ce devine ușor de aplicat unor realități eterogene, nu doar construcției politice, ci, de exemplu, și campionatului mondial: „Live Anglia-Croația. Rezultat final. *Brexit* de la Cupa Mondială” (https://www.dcnews.ro, 11 iulie 2018) sau, recent, retragerii din viața publică a unor membri seniori ai familiei regale britanice – *Megxit*.

BDD-A31867 © 2021 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:22:20 UTC)

3. Clișeul lingvistic în relație cu evenimentul media transformativ

Studiile din domeniul lingvisticii cognitive, realizate pe un număr semnificativ de articole din presa britanică, au evidențiat cele mai persistente domenii-sursă utilizate în conceptualizarea evenimentului Brexit în discursul public britanic, dintre care amintim, printre altele, *dezastrul natural*, *jocul de noroc*, *corpul/inima*, respectiv *divorțul* (Musolff 2017: 4). Ilustrăm și analizăm în cele ce urmează clișeele dominante formatate pe structura metaforelor conceptuale extrase din discursul mediatic autohton, subsumabile unui set de izotopii lexico-semantice.

3.1. Izotopia lexico-semantică a excesului emoțional

În mod predictibil, în ziua referendumului asupra apartenenței Marii Britanii la Uniunea Europeană (23 iunie 2016), discursul jurnalistic a fost dominat de un număr semnificativ de clișee provenite din spectrul lexico-semantic bogat al stărilor psihologice de nerăbdare, anxietate, panică, stări care surprind tensiunea emoțională existentă atât în rândul politicienilor sau al investitorilor, cât și al opiniei publice, în așteptarea încordată a primelor rezultate.

> Primele ore după închiderea secțiilor de vot din Marea Britanie vor fi definite de *nerăbdare și chiar anxietate* din partea politicienilor, investitorilor și opiniei publice, care vor aștepta primele rezultate (https://a1.ro, 23 iunie 2016).

> BREXIT/*Panică* în rândul alegătorilor. Au venit cu stiloul de acasă, de frică să nu le fie fraudat votul (https://www.libertatea.ro, 23 iunie 2016).

> UPDATE *Agitație* la Cotroceni după Brexit. Iohannis dezvăluie cum va reacționa România: Nu sunt motive de îngrijorare (http://www.ziuanews.ro, 24 iunie 2016).

Această „toxicitate emoțională" (Seidler 2018: 2), furia îndreptată împotriva elitelor politice și alienarea față de un proces politic și un sistem economic care nu mai reflectă viziunea și valorile cetățenilor atinge, uneori, paroxismul în clișee cu un puternic impact emoțional (verbul *a fierbe*, clișeizat la nivel conotativ, adjective calificative cu nuanță de superlativ *furibund*):

> Marea Britanie *FIERBE* înaintea referendumului de BREXIT. Ultimele SONDAJE înainte de deschiderea secțiilor de votare (http://evz.ro, 23 iunie 2016).

> *Reacția FURIBUNDĂ* a Franței, după BREXIT: Țara fondatoare a Europei nu va accepta acest lucru (https://www.stiripesurse.ro, 24 iunie 2016).

Semnificativă în acest context devine și utilizarea insistentă de către jurnaliști a ceea ce am putea numi *clișee ale combustiei*, preferate, probabil, pentru forța emoțională încorporată la nivelul asocierilor conotative: Brexit este o *zi de foc*, în timp ce rezultatele referendumului *pun pe jar* politicienii, rețelele sociale *iau foc,* iar premierul britanic de atunci, Theresa May, ține un *discurs incendiar*:

> Rezultatul referendumului organizat în Marea Britanie *a pus pe jar* politicienii tuturor statelor membre ale Uniunii Europene (https://www.ziuaconstanta.ro, 24 iunie 2016).

> Rețelele sociale *au luat foc*, iar analiștii politici au dat buzna pe marile ecrane, împărțind opinii şi concluzii (https://adevarul.ro, 24 iunie 2016).

BDD-A31867 © 2021 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:22:20 UTC)

Theresa May: Discurs *INCENDIAR* de „Hard Brexit" – „Vrem o RUPTURĂ clară și TOTALĂ" (http://evz.ro, 17 ianuarie 2017).

Brexit. *Zi de foc* pentru Marea Britanie (https://adevarul.ro, 23 iunie 2016).

Din categoria clișeelor care exploatează excesul de intensitate emoțională se disting *clișeele șocului*. Prin urmare, *unda de șoc* se propagă în zona economică, financiară şi politică. Această izotopie permite jurnaliștilor să activeze valențe stilistice variate, dintre care semnalăm câteva exemple relevante: hiperbola clișeizată („BREXIT *cutremură* din temelii UE"), comparația plastică („vestea ieșirii UK din UE a picat *ca un trăsnet*"), enumerația („șoc şi confuzie"), dar și personificări inedite, atunci când se relatează efectul șocului pe piața financiară („lira sterlină *a luat-o razna*") pentru a se referi la o depreciere semnificativă a lirei sterline în raport cu dolarul american ce a atins o valoare record a ultimelor trei decenii, conform analiștilor economici:

Rezultatul final a fost exact invers: 52% pentru „Leave", 48% pentru „Remain". *Șoc și confuzie*, lira cade spectaculos. Ce urmează? Nu obligatoriu prăbușirea prezisă. Există premise ca și *criza* să fie gestionată eficace, iar *șocul economic, financiar și politic* să dureze cât mai puțin (https://adevarul.ro, 24 iunie 2016).

Brexit: ŞOC pe pieţele financiare. Una dintre cele mai mari lovituri pentru pieţele de capital (http://www.romaniatv.net, 24 iunie 2016).

C.T. Popescu despre Brexit: *Unda de șoc* va produce tembelism în Europa, chiar și la noi (http://www.ziuanews.ro, 24 iunie 2016)

Unda de șoc provocată de Brexit a ajuns și pe Wall Street (https://www.agerpres.ro, 24 iunie 2016).

3.2. Clișee-diagnostic

Ideea de Brexit ca punct de reper, de cotitură istorică, fără cale de întoarcere, „sfârșitul utopiei europene" este bine semnalată de Antohi (2016: 9): „Brexit este dincolo de tot ce știam despre tensiunile tradiționale între proiectele paneuropene și insularitatea rebelă a britanicilor, un punct de la care nu ne mai putem întoarce". În acest sens, observăm că discursul jurnalistic autohton este dominat de „clișeul-diagnostic"[7] *istoric* prin care se fixează în mentalul public o perspectivă de autoritate asupra acestui eveniment, atribuindu-i-se calitatea de eveniment cu impact global, de „moment de cotitură", când „istoria ne bate la ușă"[8] sau „se scrie o nouă pagină a istoriei"[9].

[7] Duda (2016: 54) identifică o categorie de formulări şi termeni clișeizați pe care le denumește clișee-diagnostic pe baza argumentului că acestea „constituie verdicte ale jurnaliștilor" care oferă „perspective interpretative de autoritate" asupra unor realități de interes general, precum *caracatița/ flagelul/ cangrena/ cancerul corupției*, *vârful aisbergului* etc. Pentru mai multe exemple analizate, vezi Duda (2016: 54–56).

[8] „Președintele francez Francois Hollande a răspuns vineri cu fermitate votului britanic pentru ieșirea din UE, subliniind că „istoria ne bate la ușă", avertizând că „votul britanic pune Uniunea Europeană în dificultate", relatează *Le Monde*, potrivit *News.ro* (https://www.stiripesurse.ro, 24 iunie 2016).

[9] „Se deschide o *nouă pagină a istoriei*: după mai mult de patru decenii de apartenență la blocul comunitar, Marea Britanie declanșează, miercuri, într-un demers fără precedent, procedura oficială de ieșire din Uniunea Europeană" (http://www.incomemagazine.ro, 29 martie 2017).

BDD-A31867 © 2021 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:22:20 UTC)

Pe baza analizei sistematice a exemplelor din corpusul nostru, am sesizat o oscilație interesantă între conotațiile neutre, chiar meliorative din perioada preBrexit (vezi Fig. 3) și ziua referendumului, respectiv peiorative în faza ulterioară (*greșeală istorică*, *eșec istoric*, *minim istoric*). Figura de mai jos sintetizează varietatea substantivelor „captate” de acest adjectiv calificativ și spectrul valențelor semantice activate în perioada preBrexit:

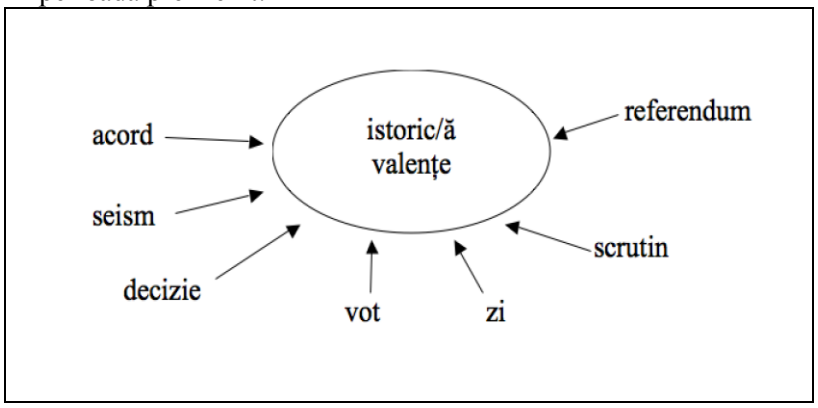

Fig. 3. Valențele neutre și meliorative în cazul *clișeului-diagnostic* „istoric” în perioada preBrexit

Tabăra favorabilă ieşirii Marii Britanii din Uniunea Europeană a obţinut 51,9 % din sufragii după numărarea majorităţii voturilor din circumscripţii la *referendumul istoric* care a avut loc joi (https://adevarul.ro, 23 iunie 2016).

Întreaga lume e în șoc după *istoricul referendum* din Marea Britanie în care s-a decis ieșirea din Uniunea Europeană (https://www.hotnews.ro, 24 iunie 2016).

În urma *scrutinului istoric* din UK, jihadiștii își îndeamnă partizanii din Europa să declanșeze noi atacuri teroriste în Berlin și Bruxelles (https://www.libertatea.ro, 24 iunie 2016).

3.3. Izotopia dezastrului: clișee ale lichidității

Fig. 4. Sursă: https://www.mediafax.ro.

BDD-A31867 © 2021 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:22:20 UTC)

În presa britanică, dar și la nivel internațional, una dintre grilele jurnalistice comune de interpretare a fenomenului în discuție rămâne schema metaforică *Brexit este un dezastru*: „No-deal Brexit is a *national disaster*. It is every politician's job to avert it" (https://www.theguardian.com, 19 decembrie 2018) sau „There's no good way out of the *Brexit disaster*" (https://www.washingtonpost.com, 10 decembrie 2018).

Sub presiunea modelului internațional, jurnaliștii autohtoni particularizează implicațiile fenomenului pentru a specula cu privire la efectele negative asupra realității românești, ceea ce generează implicit un impact mai mare asupra receptorilor:

> EXCLUSIV/BREXIT. *Rețeta unui posibil dezastru* pentru România (https://www.libertatea.ro, 17 iunie 2016).
>
> BREXIT/*Prima zi de după dezastru*. România ar putea pierde peste 2 miliarde de euro după decizia britanicilor de a ieși din UE (https://www.libertatea.ro, 24 iunie 2016).
>
> *DEZASTRU* pentru ROMÂNII din Marea Britanie. Decizia a fost ANUNȚATĂ ACUM. Brexit LOVEȘTE DUR în MUNCITORI (https://evz.ro, 19 septembrie 2018).

Nu doar termenul generic hiperonim *dezastru*, cu valoare de arhilexem[10] pentru acest câmp, are un indice de clișeizare semnificativ. Jurnaliștii exploatează și variantele hiponimice, obținute prin particularizarea tipului de dezastru. Concret, avem în vedere izotopia lexico-semantică a dezastrului natural, în cadrul căreia se detașează metaforele formatate pe tiparul lichidității, care persistă și în etapa ulterioară referendumului: alegătorii „înoată spre secțiile de vot", Brexit produce efecte „devastatoare" de o intensitate care înregistrează o gradație ascendentă. Astfel, consecințele se prefigurează sub forma unor „furtuni economice", a unui „potop de reacții, scenarii și regrete", „tornade financiare" și chiar „efect de tsunami". Am constatat tendința jurnaliștilor de a pune aceste clișee metaforice din zona semantică a lichidității în relație cu perioadele de convulsii sociale și economice, atentate teroriste etc. („val de proteste/de atentate", „furtună de gloanțe", „economia se scufundă" etc.). Explicația pentru un asemenea comportament lingvistic poate fi decelată dacă avem în vedere interpretarea sociologilor[11] asupra lumii moderne, definită din ce în ce mai frecvent prin dimensiunea dual a lichidității: pe de o parte, obsesia și fascinația contemporană a fluxului ca imagine a „flexibilității globale", pe de altă parte, teama de fluiditate socială („valurile de imigranți etc."):

> BREXIT: Inundațiile au făcut *prăpăd*, alegătorii *înoată spre secțiile de vot* (http://www.ziare.com, 23 iunie 2016).
>
> UPDATE/Europa încearcă să-și revină după *furtuna* declanșată de Brexit. Puternicii Europei se întâlnesc la Berlin (https://evz.ro, 27 iunie 2016).

[10] Pentru mai multe detalii despre natura arhilexemului, vezi articolul *Structuri lexematice* (Coșeriu 1992).

[11] „The modern world, that sociologists increasingly characterize by its liquidity, is peculiarly fascinated by flow as an image of global flexibility. The more our world is economically and militarily interconnected, the more we fear social fluidity" (Turner 2003: 8).

BDD-A31867 © 2021 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:22:20 UTC)

Brexit – *Furtuna economică* ar putea duce la recesiune (https://jurnalul.antena3.ro, 28 iunie 2016).

După Brexit, *potopul*: Reacții, scenarii și regrete după ce Marea Britanie a ales să iasă din UE (http://www.ziare.com, 24 iunie 2016).

Tornada financiară după Brexit: Germania și Franța, mai lovite decât Marea Britanie (http://www.ziuanews.ro, 24 iunie 2016).

Tsunamiul Brexit ar putea afecta și cele mai mici localități din Timiș. Interviu cu Alin Nica, membru CoR, primarul comunei Dudeștii Noi (http://www.caon.ro, 23 decembrie 2017).

Interesant de semnalat este modul în care, în discursul public britanic, izotopia dezastrului de natură lichidă este excelent ilustrată într-o caricatură consacrată în spațiul media virtual. Aceasta activează scenariul favorabil procesului Brexit pe baza unei metafore multimodale, construită la intersecția dintre nivelul iconic (barca de salvare cu steagul Marii Britanii care se îndepărtează de nava Uniunii Europene, în proces de scufundare, cu cancelarul Angela Merkel la cârmă) și verbal (prin mesajul cu majuscule boldate ce focalizează atenția: „Abandonați barca!”). La același nivel, remarcăm inserții lingvistice semnificative: cufărul cu taxe, ancora datoriilor, problema eurozonei din subsolul navei, „valurile de imigranți”, „rechinii corectitudinii politice”, „tsunamiul financiar la orizont”.

Fig. 5. Sursă: Ben Garrison, https://grrrgraphics.wordpress.com.

Tot din aria semantică a dezastrelor naturale, discursul media exploatează și clișeul *cutremur*, formatat pe tiparul stilistic hibrid al hiperbolei metaforizante:

Cutremurul după BREXIT. Europa a pierdut, doar vineri, peste 960 de miliarde de euro pe bursă (http://www.ziuanews.ro, 24 iunie 2016).

Cutremur după Brexit. Lira sterlină a scăzut la minimul ultimilor 31 de ani (https://www.ziarelive.ro, 5 iulie 2016).

În fața acestui *seism de proporții*, băncile centrale s-au mobilizat în încercarea de a reduce îngrijorările. Banca Angliei a anunțat că este gata să injecteze 250 de milioane de lire suplimentare pentru a se asigura că există suficiente lichidități pentru funcționarea piețelor (http://www.romaniatv.net, 24 iunie 2016).

BDD-A31867 © 2021 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:22:20 UTC)

Această schemă lexico-semantică a dezastrului subordonează și *clișee ale dramatismului*, redate morfologic, cu predilecție prin adjective calificative, uneori, cu nuanțe de superlativ:

> E o *zi crucială* pentru Marea Britanie, care alege dacă rămâne sau iese din Uniunea Europeană (http://www.ziare.com, 23 iunie 2016).
>
> Marea Britanie este divizată astăzi, în ziua în care trebuie să decidă viitorul în cadrul Uniunii Europene. În ziua *referendumului crucial*, taberele Brexit și pro-UE par să fie la fel de apropiate cum au fost și pe perioada campaniei extrem de intense (https://www.libertatea.ro, 23 iunie 2016).
>
> *Noaptea numărării voturilor* a fost una *dramatică***.** După ce sondajele date publicității în seara de joi au indicat o victorie a pro-europenilor, rezultatele oficiale au început să curgă în favoarea taberei care cere ieșirea din UE. Lira sterlină s-a prăbușit, iar analiștii așteaptă un *dezastru la burse* (http://www.vremeanoua.ro, 24 iunie 2016).
>
> Votul din Marea Britanie este *cel mai dramatic eveniment* dintr-un lung proces de fragmentare politică din UE. Procesul nu s-a încheiat, fundația UE se poate fărâma, se arată într-o analiză Stratfor (http://www.ziuanews.ro, 24 iunie 2016).
>
> Societatea civilă avertizează: *Implicații dramatice* ale BREXIT pentru viitorul României și al UE! Solicitare către Iohannis (http://www.ziuanews.ro, 24 iunie 2016).

(*continuare în numărul următor*)

Bibliografie

Adler-Nissen *et al* 2017: Rebecca Adler-Nissen, Charlotte Galpin, Ben Rosamond, *Performing Brexit: How a Post-Brexit World Is Imagined Outside the United Kingdom*, în „The British Journal of Politics and International Relations", 19 (3), p. 573–591.

Aljukić 2019: Lejla Aljukić, *A Steep and Rocky Path to Brexit: Creative Metaphors in British Political Discourse on Brexit DHS*, în *Društvene i humanističke studije: časopis Filozofskog fakulteta u Tuzli*, (DHS), 8 (8), p. 103–122.

Amossy, Rosen 1982: Ruth Amossy, Elisheva Rosen, *Les Discours du cliché*, Paris: SEDES-CDU.

Coman 2011: Mihai Coman (coord.), *Media events – o paradigmă la granița dintre antropologie și științele comunicării*, în „Media events: perspective teoretice și studii de caz", București, Editura Universității din București.

Coșeriu 1992: Coșeriu, Eugen, *Solidaritățile lexicale*, în „Revistă de Lingvistică și Ştiinţă Literară", nr. 5, Chișinău, disponibil *online* la www.romling.uni-tuebingen.de/coseriu/publi/coseriu269.pdf.

Dayan, Katz 1992: Daniel Dayan, Elihu Katz, *Media Events*: *The Live Broadcasting of History*, Harvard University Press.

Duda 2010: Gabriela Duda, *Semantica dezastrului*, în „Analele Universităţii «Dunărea de Jos»", anul III 1 (3), fascicula XXIV, *Lexic comun/lexic specializat. Terminologie, cultură, actualitate*, Galați, Editura Europlus, p. 161–175.

Felecan 2009a: Daiana Felecan, *Structuri clișeizate în horoscopul mediatic*, în *Limba de lemn în presă*, Ilie Rad (ed.), Bucureşti, Editura Tritonic, p. 263–279.

BDD-A31867 © 2021 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:22:20 UTC)

Felecan 2009b: Oliviu Felecan, *Limba de lemn în mesajele funerare de la mica publicitate*, în Ilie Rad (coord.), *Limba de lemn în presă*, Bucureşti, Editura Tritonic, p. 280–293.
Glencross 2016: Andrew Glencross, *Why the UK Voted for Brexit*: *David's Cameron Great Miscalculation*, London, Palgrave Macmillan.
Guilbert 1975: Louis Guilbert, *La créativité lexicale*, Paris, Editura Larousse.
Katz, Liebes 2007: Elihu Katz, Tamar Liebes, *'No More Peace!': How Disaster, Terror and War Have Upstaged Media Events*, în „International Journal of Communication", 1 (1), p. 157–166, disponibil *online* la http://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/44/23.
Liebes 1998: Tamar Liebes, *Television's Disaster Marathons*: *a Danger for Democratic Processes*, în Tamar Liebes, James Curran (eds.), *Media, Ritual and Identity*, London, Routledge.
Lundgren, Evans 2017: Lars Lundgren, Christine E. Evans, *Producing global media memories: Media events and the power dynamics of transnational television history*, „European Journal of Cultural Studies", 20.3, p. 252–270.
Musolff 2017: Andreas Musolff, *How Metaphors Can Shape Political Reality: The Figurative Scenarios at the Heart of Brexit*, în „Papers in Language and Communication Studies", 1, p. 2–16.
Nina 1998: Armand J. Nina, *La traduction du cliché dans les textes pragmatiques: définition, repérage, équivalences*, disponibil online la http://www.ruor.uottawa.ca/bitstream/10393/4300/1/MQ36729.PDF.
Seaton 2016: Jean Seaton, *Brexit and the Media*, în „The Political Quarterly", vol. 87 (3), p. 333–337.
Seidler 2018: Victor Seidler, *Making Sense of Brexit: Democracy, Europe and Uncertain Futures*, Bristol, Policy Press.
Turner 2003 : Bryan Turner, *Social Fluids: Metaphors and Meanings of Society*, în *Body & Society*, 9 (1), p. 1–10, disponibil online la https://doi.org/10.1177/1357034X030091001.
Virdee, McGeever 2018: Satnam Virdee, Brendan McGeever, *Racism, Crisis, Brexit*, în „Ethnic and Racial Studies", vol. 41 (10), p. 1802–1819.

Language Clichés and the Transformative Media Event: Isotopies Generating Journalistic Automatisms in the Context of Brexit (I)

The present study reports on the linguistic "behaviour" of the clichés generated by a transformative event such as Brexit, based on an interdisciplinary approach and a two-dimensional research model. The current investigation draws on the theoretical and methodological support provided by language sciences, social psychology and media communication studies. Specifically, we correlated the data obtained through conjugating linguistic microparameters (semantic, stylistic features, lexical and morphosyntactic patterns), as well as macrocontextual variables (pragmatic, psycholinguistic aspects, perspectives derived from the sociology of media communication, among others).

Initially, for a brief contextualization, we outlined the socio-historical framework responsible for triggering the controversial phenomenon. In a contrastive analysis, we illustrated, the dominant clichés formed on the structure of the conceptual metaphors extracted from Romanian media discourse, organized into a set of lexico-semantic isotopies: *emotional excess*, *disaster*, *strategic games* (chess, domino, etc.), *contagious disease*, *apocalyptic forecasts* etc.

We pointed out that this emotional "toxicity", derived from the outrage directed at the political elites, from the alienation caused by an economic process and system that no longer reflects the vision and values of the citizens, sometimes reaches paroxysm in clichés of

BDD-A31867 © 2021 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:22:20 UTC)

combustion. These linguistic structures are probably preferred for the emotional force encapsulated on the level of connotative associations: Brexit is a *burning day*, while the results of the referendum *set politicians ablaze*, social networks *catch fire*, and British Prime Minister Theresa May then gives an *incendiary speech*.

We also considered the lexico-semantic isotopy of the natural phenomena, in which the metaphors formed on *the pattern of liquidity* persist in the post-referendum stage: "voters swim to the polling stations". Specifically, the consequences are foreshadowed in the form of "economic storms", "a flood of reactions/ scenarios / regrets", "financial tornadoes" and even "tsunami effect". Finally, we illustrated the tendency of journalists to put these metaphorical clichés in the semantic area of liquidity in relation to the periods of social and economic convulsions, terrorist attacks etc. (*economy sinks*, *a storm of bullets*, *wave of protests/attacks*). The explanation for such linguistic behaviour can be deciphered if we consider sociologists' interpretation of the modern world, increasingly defined by the dual dimension of liquidity. There is a contemporary fascination of the flow as an image of *global flexibility*. However, in a world interconnected economically and politically, there also functions the fear of social fluidity (*waves of immigrants* etc.) (Turner 2003: 8). Obviously, this lexical-semantic scheme of the disaster generates clichés of the dramatism, rendered morphologically, particularly through qualifying adjectives, sometimes with superlative values: *the most dramatic event*, *crucial referendum*, *crucial day*, *dramatic implications*.

BDD-A31867 © 2021 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:22:20 UTC)